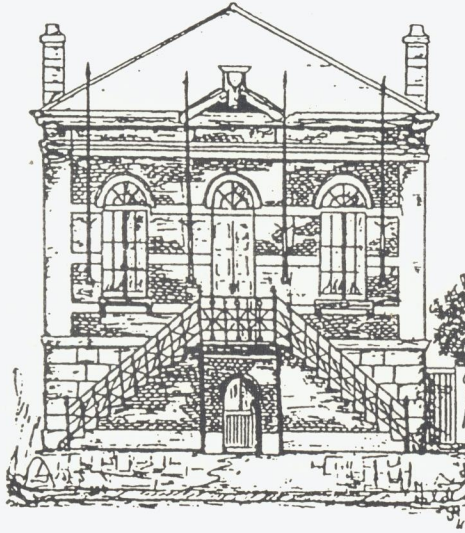

van wirskante

orgaan van heemkundering 'amalia van solms', baarle-herzog-nassau

jaargang 21, nr. 3
1 september 2006

Heemkundekring 'Amalia van Solms' houdt zich actief bezig met het erfgoed van onze gemeenten. Doel daarvan is:

- Onze kennis ervan te vergroten
- Het waardevolle te behouden en te beschermen
- De verzamelde gegevens beschikbaar te stellen

De kring verzamelt hiertoe informatie over velerlei onderwerpen uit het heden en verleden van Baarle, Castelré, Ulicoten en Zondereigen.

Heemkundekring 'Amalia van Solms'
Het Heemhuis
Kerkstraat 4
2387 Baarle-Hertog (B)

Openingstijden Heemhuis:

- Elke woensdagavond van 19.30 tot 21.30 uur
- Elke eerste zondag van de maand van 10.30 tot 12.30 uur en van 13.30 tot 16.00 uur

Internet: www.amaliavansolms.org

Secretariaat:

- André Moors, Hertogenstraat 14, 5111 AR Baarle-Nassau

Enkele telefoonnummers:

- voorzitter Ad Jacobs 013 5078258
- vice-voorzitter Antoon van Tuijl 013 5078631
- secretaris André Moors 013 5079556

Bankrelaties:

- Rabobank De Zuidelijke Baronie rekening 10.38.94.969
- KBC Baarle-Hertog rekening 733-3023880-32

Overname van artikelen of gedeelten ervan is slechts toegestaan mits bronvermelding.

van wirskaante

Driemaandelijks tijdschrift
Heemkundekring 'Amalia van Solms'
Baarle-Hertog-Nassau

Redactie: Dré Moors, Piet van der Flaes, Antoon van Tuijl,
Herman Janssen en Peter Tuytelaars.

21de jaargang nr. 3

1 september 2006

INHOUD

Voorwoord	A. Jacobs	122
Aon de praot mee (26)	A. Moors	124
Zouwe ze dè nog kennen?	F. Willemsen	134
Den Oorlog Verklaard (7)	H. Janssen	138
Met een knipoog en een glimlach	R. Willekens-Jansens	152
St. Rumoldus	H. Janssen	154
“Honing te koop”	E. Verbiest	160
Vleermuizen	P. van der Flaes	166
De Poes	A. van Eijl-v.d. Klashorst	168
Merkwaardigheden (48)	A. van Tuijl	169
De Regenboog	A. van Eijl-v.d. Klashorst	174
Werkgroep “Zondereigen”		175
Activiteitenkalender	A. Moors	176

Voorwoord

De voorbije maanden hebben in het teken van de vakantie en de hittegolf gestaan. Onze leden genieten in deze periode immers van een welverdiende vakantie. Maar Amalia houdt geen vakantie!! Ons zomerprogramma gaat gewoon door. Natuurlijk zijn het de meer ontspannende activiteiten zoals het bezoek aan Hilvarenbeek in juli en onze lokale heemdag in augustus. De gemoedelijke sfeer en ook de kwaliteit van deze programma's worden door de leden erg op prijs gesteld. Dit blijkt steeds weer uit de ruime belangstelling voor deze zomeractiviteiten wat voor ons een duidelijk teken is om hiermee verder te gaan.

Op de eerste zondag van juli hebben wij op gepaste wijze aandacht geschonken aan drie jubilea binnen onze vereniging. Op de eerste plaats het 30-jarig bestaan van Amalia zelf, 20 jaar werkgroep Ulicoten en 20 jaar Heemkalender. Het prachtige weer en het gouden priesterfeest in

Ulicoten waren de oorzaak van de matige belangstelling in het Heemhuis. Al met al kunnen wij toch terugkijken op een gepaste viering van deze jubilea. Op het einde van deze viering werd aan Ineke van Strijp-van der Bok de zilveren draaginsigne van Brabants Heem uitgereikt. Voor Ineke een volkomen verrassing waar zij als echte heemkundige erg mee vereerd was. En Amalia was

Ineke van Strijp-van der Bok wordt gefeliciteerd met haar zilveren draaginsigne van het Brabants Heem

verguld met deze blijk van waardering vanuit de overkoepelende organisatie.

Op de eerste zondag van september presenteren wij onze 20^e heemkalender in het Heemhuis. De werkgroep Heemkalender, bestaande uit Antoon van Tuijl, Ineke van Strijp en Femie Lückman, heeft veel aandacht besteed aan

onze 20^e heemkalender. Het thema van deze heemkalender zijn de mensen die werkzaam zijn binnen onze vereniging veelal in een werkgroep. Via deze heemkalender presenteren zij zich en via de onderliggende tekst geven zij aan wat zij doen binnen de betreffende werkgroep. Wij hopen dat de Baarlese bevolking zo een goed inzicht krijgt waaraan men binnen onze vereniging kan meewerken. Natuurlijk hopen wij ook op nieuwe leden van werkgroepen. Deze kunnen zich gewoon melden bij een van onze bestuursleden. Wij rekenen op voldoende leden die mee willen werken aan de verkoop van onze jubileumkalender. Het is voor onze vereniging immers een extra bron van inkomsten die wij gewoon niet kunnen missen. Gezien de goede belangstelling die onze heemkalender geniet bij de inwoners van Baarle zullen wij hiervoor ook dit jaar wel kopers vinden. Kopers en verkopers bij voorbaat onze dank.

Afgelopen maanden zijn wij actief bezig geweest met de uitreiking van het jubileumboek "100 jaar Baarle in Druk". Dit boek is door ons gemaakt in verband met het 100-jarig bestaan van Drukkerij Em. de Jong bv in Baarle-Nassau. Onze auteurs hebben er hun handen meer dan vol mee gehad. Dankzij de geweldige samenwerking binnen onze vereniging en met de vakmensen van Drukkerij de Jong is het een prachtig boek geworden. Hierop kunnen wij trots zijn. Het boek werd gratis aan de lezers van Ons Weekblad aangeboden. Dit aanbod werd zeer op prijs gesteld en er werd gretig gebruik van gemaakt. Er werden zo'n 3.000 exemplaren besteld en deze konden afgehaald worden op ons Heemhuis. De eerste dagen was het een drukte van jewelste want iedereen wilden eigenlijk tegelijk dit prachtige boek hebben. De uitreiking van het jubileumboek is bij ons tot tevredenheid verlopen en ook de afhalers hadden lovende woorden over voor dit prachtige geschenk. Hierbij sluiten wij ons graag aan en bedanken de heer De Jong voor dit geweldige geschenk richting de gemeenschap.

Voor menig Baarlenaar was het de eerste keer dat men in het Heemhuis kwam en men vluchtig kennismaakte met onze vereniging. Het leverde ons echter toch een aantal nieuwe leden op en daar zijn wij blij mee. Wij hopen dat deze nieuwe leden hun weg zullen vinden binnen onze vereniging. Maar dat zal wel lukken.

Ad Jacobs, Uw voorzitter.

Aon de praot mee (26)..... Jeanne Meeuwesen *“Ik zal jou eens vertellen, ik heb bekaanst gin pilleke in huis”*

André Moors

Wie is Jeanne Meeuwesen-Paeshuijse

Jeanne Paeshuijse werd geboren op 28 mei 1919 in Arendonk. Ze is nu dus 87 jaar. In het gezin van haar vader Jan Paeshuijse (geboren op 27 april 1885 en overleden op 19 augustus 1971) en van moeder Maria Steemans (geboren op 23 april 1879 en overleden op 9 april 1943), waren 5 kinderen. Jeanne groeide in het gezin heel gelukkig op, samen met haar 4 zussen en 1 broer. Op 19 juli 1941 trouwde ze met Frans Meeuwesen uit Baarle-Nassau. Frans zag het levenslicht op 3 oktober 1916 in het toenmalige ‘roethuisje’ bij het begin van de Chaamseweg. Op 8 februari 1986 overleed

Jeanne ziet er met haar 87 jaar nog voortreffelijk uit

hij aan de gevolgen van een ernstige ziekte. De vader van Frans, Sooike, werd geboren op 6 juni 1881 en overleed op 17 oktober 1949. Moeder Nel Krijnen werd geboren op 26 juni 1886 en overleed op 24 maart 1940.

Jeanne en haar man Frans hadden in Baarle in de Pastoor de Katerstraat tientallen jaren een schoenenwinkel. Ze kregen 4 kinderen, 2 jongens en 2 meisjes. Heel erg trots is Jeanne op haar kinderen en inmiddels op haar 7 kleinkinderen en 5 achterkleinkinderen. De kinderen zijn volgens haar allemaal goed op hun plek gekomen. Dat haar jongste zoon in de voetsporen is getreden

van zijn ouders, doet haar deugd. Hij runt een goed lopende schoenenzaak op de hoek van de Nieuwstraat en de Desiree Geeraertstraat.

Dat ik “Aon de praot” ben gegaan met Jeanne, is vooral ingegeven door het feit dat ze al jaren intensief bezig is met de geneeskrachtige eigenschappen van kruiden. In haar tuin aan de Burgemeester de Grauwstraat staan er zo’n zestig verschillende. Het moet gezegd, ze weet er heel veel van. Als ze praat over kruiden, doet ze dat met héél veel overtuiging. Het enthousiasme straalt van haar gezicht.

Er zijn mensen in Baarle die haar liefkozend ‘het kruidenvrouwkje’ noemen. Inderdaad, ze is klein van postuur. Maar nog zó kras dat veel jonge ouderen er jaloers op kunnen zijn. Hoe dat volgens haar komt? Door heel gezond te leven en dankbaar gebruik te maken van de kruiden die Moeder Natuur ons geschonken heeft.

Haar jeugdjaren

Jeanne heeft, zegt ze, een heel fijne jeugd gehad. Haar ouders waren volgens haar hardwerkende mensen. Haar vader was bouwvakker. Jeanne: “We woonden midden in het dorp, in de Koeistraat. We han unne grote tuin mee veul fruitbomen en planten. Toen al vond ik in de tuin zijn héél fijn. Ik was de vierde in de rij van kinderen. Eén van mijn zussen is 42 jaar lang missiezuster gewiest in de Congo. Ze verzorgde er melaatsen. Toen ze nog maar heel klein was, wou ze al zuster worren. Ik ben op school gegaan bij de nonnekes. Ik was toch wel altijd bij de beste leerlingen. Veural aardrijkskunde dee ik heel graag. Zo heb ik altijd onthouwen dat de Schelde ontspringt op de hoogvlakte van St. Quentin in Frankrijk.”

Als Jeanne 14 jaar oud is, is ze klaar met de lagere school. Zoals zovelen uit de streek, gaat ze werken bij de sigarenfabriek van Karel I in Reusel. “Ons Anna werkte er ok al. Ik mos naast haar gaan zitten. Ik mos het binnenste van de sigaar maken en mijn zus rolde de sigaren in. Later ben ik naor de sigarenfabriek in Arendonk gegaan. Mijn broer was er chef. In den oorlog werd ie gevangen genomen en naor Duitsland gebrocht. Den baos vroeg of ik zijn plaots in wilde nemen. Ik had er schrik van, want ik had

geen ervaring mee chef te zijn. As ut nodig was mos ik ook die ouwere mannen op ut matje roepen en zeggen, dè en dè hedde nie goed gedaon aan die sigaar. Probeer dè de volgende keer beter te doen. Het ging me toch wel goed af. Laoter zeeën ze dat ik ut goed gedaon had.”

Jeanne werkt op de Karel I fabriek tot haar trouwen. “Toen kos ik gaan werken bij unne sigarenmaker in de Leliestraat in Baol. Hij was nie getrouwd, was alleen. Onze Frans wou nie hebben det ik er ging werken. Hij was un bietje jaloers, denk ik!”

Jeanne leert haar Frans kennen

“In Arendonk woonde unne drukker. Die liep altij achter men aan. Grootmoeder zee altij tegen ons moeder: dieën drukker komt hier dikwijls langs, die komt veur jullie Jeanne. Mar ut klikte gewoon nie. Wa doede daar aan. Ik hai un vriendin en die zee: ik begrijp nie dè ge nie mee hum gaot. Ik zeg, gaode gij er dan mee! Dè hee ze gedaan en ze is er nog mee getrouwd ook! Ze hebben altij un goeie zaak gehad. Ik ben toen toch mar mee unne arme jongen getrouwd!”

Jeanne vervolgt haar verhaal: “Ik zag onze Frans veur het irst in 1939. Ik was mee men vriendinnen aan het fietsen langs het kanaal naar Ravels. Daar was ut kermis. Eén van de vriendinnen zee: ik zou toch eens moeten plassen. Langs het kanaal stond un café. Ze durfde nie goed naar binnen, want er zaten Hollanders. Ze treuzelde wa en toen kwamen onze Frans en die andere Hollanders naor buiten. Onze Frans zee toen: Goi eens achter op mijn fiets zitten. Ik dee da zonder erg. Zo is het begonnen. Hij hee men toen naor huis gebrocht.”

Aanvankelijk lag Frans niet zo hoog in de kast bij de moeder van Jeanne, zo blijkt. “Ons moeder zee tegen men: God Jeanne toch, waor beginde aon. Unne Hollander! Ge kent hum van haor noch steirt! Op unne keer was ut zo’n slecht weer, dat ie bij ons is blijven slaopen. ’s Mergens naor de kerk. Het was zó druk dat hij achter in de kerk moest blijven staan. Toen ie terug thuis kwaam zeet ie: Wa is da hier toch aordig. Alle mannen die gin zitplaats han, bleven staon tijdens de consecratie. En wa dede gij vroeg

ons moeder? Ik ben geknield, zee onze Frans. En vanaf toen was ut voort unne goeie!

Er is unne tijd gewiest dat onze Frans de grens nie over mocht. We ontmoetten elkaor dan vlak aon de grens, bij de Kievit. Toen mos ik wel veul verder rijen dan hij. We buurten wa en gaven elkaor dan un kuske, want meer was er nie bij. Er was ginne seks voor het huwelijk. Da han we eigenlijk gerust kunnen doen, want het hee zeuven jaren geduurd veur ik in verwachting was! Op 19 juli 1941 ben ik mee onze Frans getrouwd.”

Jeanne trouwt met haar Frans op 19 juli 1941

Frans en Jeanne hebben het goed samen

Na hun huwelijk worden in het gezin van Frans en Jeanne 4 kinderen geboren. Twee jongens en twee meisjes. Ze denkt nog vaak met plezier terug aan de mooie jaren van vroeger. "Onze Frans was schoenmaker van beroep. Hij heeft ook wel aandere stieltjes gehad. Zo heet ie bij ut spoor gewerkt en bij Lugano aon de Grens. Op unne gegeven moment hebben we in de Katerstraat de schoenwinkel overgenomen van Janus, de broer van onze Frans. Ik dee de winkel, de boekhouding en het huishouden. Als onze Frans nie thuis was, stikte ik ook wel eens un schoentje. Ik heb het werk in de winkel altij gère gedaan. De winkel hebben we zo'n 35 jaor gehad.

Ik denk ook nog dikwijls terug aan onze Frans. Hij kos heel goed zingen. Was ook bij het parochiekoor. Lange tijd was hij voorzitter van voetbalclub Dosko en hij zat in het bestuur van het Wit Gele Kruis. Na den oorlog richtten Gerrit Satter en onze Frans cabaretgroep 'de Vrije Vogels' op. Ze traden dikwijls op en han heel veul succes. Gerrit Satter was de komiek van het stel. Frans was de zogenaamde serieuze tegenhanger. Gerrit en Frans wieren het duo 'GerFra' genoemd. Oh ja, Jo Huijbregts speulde in de cabaretgroep trompet, Charel Flaes was de saxofonist en Jef van den Brandt speulde op zonne accordeon. Later zijn Gerrit Satter en onze Frans nog dikwijls amusaties gaan brengen op bruiloften en zo. Veul te vruug is onze Frans gestorven. Da was op 8 februari 1986. Hij rookte veul te veul en is aan een hersentumor gestorven. Hij was toen nog mar 69 jaar oud.

Nadat onze Frans dood was ben ik heel veul gaan fietsen, vooral met Maria Krijnen-Spitters uit de Bruhezestraat. Ook veul gewandeld. In de natuur zen, da is wel zó mooi. En dansen deed ik ook heel graag. Ik heb wel vijftien jaar gedanst bij de Belze en de Hollandse dansclub."

*Frans (l) en Gerrit Satter (r) in 1950 als duo 'GerFra'
van de cabaretgroep 'De Vrije Vogels'*

Het ontstaan van de belangstelling voor kruiden

Zo ongeveer 25 jaar geleden maakt Jeanne kennis met Maurice Godefridie. Die had een kruidenwinkeltje op de Singel en wist heel veel van kruiden. Maurice richt in die tijd een kruidenvereniging op en Jeanne wordt meteen lid. "Ik vond die kruidenvereniging heel erg leuk. We gingen veel wandelen en kruiden zoeken. Ik hield eigenlijk mijn hele leven al van de

Dochters Hilde en José en zonen Ad en Bert in 1960 voor de etalage van de schoenenwinkel in de P. de Katerstraat

natuur. Gedurende die tien jaar dat ik lid was van de kruidenvereniging, schreef ik alles op. En ik kocht heel goeie kruidenboeken, onder andere boeken van Maurice Mességué en van de heilige Hildegard van Bingen. Ondertussen heb ik ongeveer twintig boeken over kruiden, waarvan zeven van Hildegard.

Hildegard leefde tussen 1100 en 1200. Als klein kind was ze al naar het klooster gegaan. Ze kreeg 'van boven' te horen wat kruiden allemaal kunnen betekenen voor de gezondheid van de mens. Later is ze da allemaal gaon opschrijven. Ook moest ze 'van boven' alles deurgeven aan de mensen. In dieën tijd waren er gin dokters. Veel kloosters hadden een kruidentuin. De mensen moesten zich behelpen met de producten uit de natuur. Nu zen de mensen slim. Kunnen alles met computers en zo. Toen waren de mensen wijs. Begrijp te?"

Aan de slag met kruiden

Al heel snel groeit haar belangstelling voor groenten, fruit en kruiden, welke goed zijn voor lichaam en geest. Maar vooral begint Jeanne steeds meer te geloven in het nut van kruiden. In haar eigen tuin groeien er steeds meer. Haar belangstelling wordt zo groot, dat ze ook een kruidentuin inricht achter de bloemenzaak van Bruurs en het Belgahuis. Die kruidentuin moet ze op een gegeven moment afstoten. Aan die tuin terugdenkend noemt ze hem nog steeds een 'oase in de woestijn'. Een paar jaar heeft ze ook nog een volkstuin met kruiden in gebruik gehad. Ze had toen 300 pompoenen per jaar. "Ik weet wel, ik dram nie meer zo deur as vruger. Maar ik zal jou eens vertellen, ik heb bekaanst gin pilleke in huis! Ja, ik heb een pacemaker en moet alleen daarom wel eens een tabletje nemen. Da's alles. Ik weet natuurlijk ook wel dat de mensheid ginne dokter kan missen. Maar als ge kruiden op de goede manier gebruikt, kun de ziekten voorkomen en hoef

De kruidentuin van Jeanne achter haar huis aan de B. de Grauwstraat

de niet zo dikwijls een beroep te doen op den dokter. Da weet ik zeker. Mensen met een ziekte die bij mij komen voor een advies, hebben dikwijls al veel te lang gewocht. Waar het op neer komt is dat as ge langer wil leven zonder gezondheidsproblemen, ge bereid moet zen om anders te gaan leven. Vooral matig eten en drinken en de goede producten gebruiken. In de huidige Westerse wereld zijn veel welvaartsziekten. Dikwijls het gevolg van overvloedig eten, drinken en roken. Ge moet je levensomstandigheden

Jeanne met een stengel van een pompoen in haar hand

aanpassen. Ik weet ook wel, kankers zitten ook in de genen van de mensen. Maar als ik vroeger geweten had wat ik nou weet, hadden we toen ook anders gegeten.”

Ik word nu toch wel nieuwsgierig welke producten goed zijn ter voorkoming of genezing van bepaalde ziekten en aandoeningen. Jeanne steekt van wal en weet eigenlijk niet meer van ophouden. Ze weet werkelijk bijna alles van kruiden. En als ze het niet zeker weet, zoekt ze het op in haar kruidenboeken. Tijdens het gesprek loopt ze af en toe haar kruidentuin in, plukt een bloemetje of blaadje van een bepaald kruid en begint te vertellen.

De paardebloem is héél goed tegen allerlei ziekten en kwalen

Bijvoorbeeld over de goudsbloem, tijm, kruizemunt, varkensgras, lavendel, rozemarijn, maagdenpalm, enzovoort.

Volgens haar is het gebruik van paardenbloemen ontzettend goed. Jeanne: "Het ontzuurt, het reinigt, geeft glanzend haar en een stevig bindweefsel. Er wordt ook meer gal afgescheiden, ze wekken leven in ziel en lichaam, sterken, geven moed, zijn goed tegen de reuma, jicht en excemen. Vetdepo's verdwijnen. Ook hedde minder last van aambeien door betere doorbloeding.

Laatst hoorde ik da iemand in z'n waai paardenbloemen aan het spuiten was. Ik zei nog, wa jammer dat ie dat doet. Maar ik zorg er voor dat ik altij paardenbloemen in mijn tuin heb. Vanmiddag eet

ik weer wat paardenbloemblaadjes met basilicum en peterselie. Peterselie maakt goei bloed. Pompoensoep eet ik drie keer per week. De pitten van de pompoen zijn trouwens heel goed voor de prostaat. Wa ook goed is voor de prostaat is zaad van de meloen. Daar moet je thee van zetten. Maar ook venkel, kleefkruid, bijvoet, amandelen, mariadistel hebben hun goede werkingen. Bijvoet geneest de ingewanden. Als ik ook maar iets voel aan mijn ingewanden, gebruik ik da. Het helpt. De beste tijd om kruiden te plukken is trouwens 's morgens, als het droog is. Ik maak zelf ieder jaar alsemwijn. Die gaat verkalking tegen. Smeerwortel is ook bijna overal goed voor. Gewoon gras ook. Het volgt de mens op de voet. Overal groeit gras, het is wel zó goed. Koeien geven er toch ook melk van! Oh ja, voor ik het vergeet, spelt is het beste graan wat er is."

Volgens Jeanne groeien kruiden gewoon in het wild. Maar het gekke is volgens haar dat als je een bepaald kruid nodig hebt omdat je een

gezondheidsprobleem hebt, dat kruid spontaan in je tuin komt groeien. “Dat komt door de trilling van je lichaam en de natuur. Ik heb nooit varkensgras in mijn tuin gehad. Ik heb nu een tijdje last van wa suiker. En zie, er groeit nu varkensgras in mijn tuin. Da’s goed tegen suiker. Is da nie eigenaardig? Wis te gij dè goudbloemen goed tegen kanker?”

Heel belangrijk is da ge groenten en zo goed wast. Ik was al mijn groenten met water en zout. Himalajazout is héél zuiver. Jozozout is het slechtste wat er is. Eigenlijk zou ik ook twee keer per jaar een aderlating moeten laten doen. Dokter van Hecke uit Meerhout doet da. Hij laat dan het vuile bloed weglopen. Dan krijg de minder snel huidproblemen en hartinfarcten.

As ik iets nieuws eet wat ik nog niet ken of al heel lang geleden is dat ik het at, pendel ik het product eerst uit. Ik doe dat met mijn trouwring aan een koordje. Ik breng dan de trilling van mijn hand over naar het product. Als de ring draaiende bewegingen maakt is het goed. Als ie dat niet doet, neem ik het product niet. Dan is da product nie goed voor mijn lichaam.”

Afscheid

Jeanne hoopt nog minstens een paar jaartjes mee te gaan, zegt ze. “Hoe oud ik word, weet ik nie. Ik wacht mar af. Ik heb er geen zeggenschap over. Ik denk ook nie dat er in de familie voor mij een opvolger zal komen. Alle vier de kinderen hebben interesse in gezonde voeding. Mar ik denk toch dat mijn hobby dood bloeit. Misschien volgt een van de kleinkinderen mij op? We zullen het zien. Op zondag is vaak heel de bups aan kinderen en kleinkinderen bij mij in huis. Soms wel tien of twaalf man. Ik maak dan acht liter pompoensoep of andere soep klaar. Nou, die lussen ze in ieder geval wel!”

Praten met Jeanne is, zo blijkt, geen enkel probleem. De tijd vliegt voorbij. En het moet gezegd, het was uitermate gezellig om met haar te praten over haar oprechte liefde voor kruiden. We maken dankbaar gebruik van haar aanbod om voortaan voor Van Wirskaante stukjes te schrijven over bepaalde kruiden.

Jeanne, heel erg bedankt voor dit interview. Namens alle leden van Amalia wensen wij jou nog een aantal gezonde jaren toe. Het ga je goed!

Zouwe ze dè nog kennen? **Herinneringen aon m'n kinderjaoren**

Fons Willmsen

In mèn schooljaoren mossen wij al vruug meej werken. Misschien heb ik 't al 's verteld dè ik meej m'n zeuven jaor al koren stond te bèènen en meej èèrpels uit mos doen. Mèr wij hadden als kind ook wel tèèd om ons te vermaoken. Zo gongen we zwemmen in 't ven. Wij waoren nie zo bang grootgebracht. Dè dierven wij wel, gewoon in een ven gaon zwemmen. Ulicoten had in mèn jeugd nogal wè vennen. Zal ik ze's veur oe opnoemen? Te beginnen: Jan Meestersven, Schallieven, Nonnenven, Olieslaogersven, Buntven, Moerven en dan hadde ook nog Rijversven en Hendrikseven. Dè waoren ze tussen 1930 en 1940. Laoter zèn d'r zoveul weggedaon. D'r is niks mèr van over. Dè's jammer. Veural van 't Jan Meestersven; daor heb ik het meeste plezier belèèfd. In de zomer zwemmen en in de wintertèèd schetsen. Wè was dè toch plezaant.

Meej d'n tèèd meej

Nou motte weten, dè schoon ven is eerste de vuilnisbelt van de gemeente gewörrèn. Tegenwörrig is't motorcrosspark. Nogal een verschil; ven, vuilstort en crossterrèn. Alles gaoj meej d'n tèèd meej. Waor wij lang gelejen als kinderen op ons manier veul plezier belèèfdèn, daor doe de jeugd van vandaog dè op de wèèze van vandaog.

Ik weet ook nog dè we vogeltjes gingen zuuken in en rond dè ven. Daor zaten zoveul verschillende vogels! 't Was al heel schoon om naor hullie geluiden te luisteren.

D'r zat gene vis in't ven. Daorveur most'e in den Briemer zèèn. Het was de waoterloop die van Baol afkwaam en in 't stuk tussen 't durp en den Haaikaant zat wel vis. Daor heb ik 's ene snoek gevangen van 63 cm lang. Hij woog ruim 2,5 kilo. Dè was ene jaap, man! Ik heb 'r wel moeite meej

gehad om dieje kanjer uit de loop te krèègen. Jonge jonge, wè deej die toch lelijk. 't Was in mèèrt 1934. Ik was toen nog mèr net elf jaor.

Een daske aon

Toen ik 'm op de kaant had liggen, kwamen d'r al gauw mensen kèèken: Fons van Prowen en Gustoom. En onze pa zeej al direct: "Fonske manneke, hoe hedde die toch gevangen?" En ik zeej: "Heel gewoon deur 'm een daske aon te doen!"

Ge mot weten, ik had een flink lang stuk hout en aon 't end daarvan zat ene strop van sterk koperdraod. Dieje lus deej ik stillekes over z'nne kop, tot achter z'n kieuwen. Dan meej ene harde ruk naor veuren trekken en zo naor boven haolen. Mèr hij woog zwaor en hij bleef nie stil. Hij gaf z'n èègen nie zo mèr gewonnen. Wè heb ik toch motten werken om 'm op de kaant te trekken. Onze pa was wel heel freet op mèn. D'r haj nog miemand in de buurt ooit zo'ne groten snoek gevangen in d'n Briemer. Wij hebben er thuis lekker van gesmuld.

Vangst in drievoud

Mèr nou nog iets onbegrèèpelijks. Toen wij thuis diejen schonen snoek open maakten, zat er in dieje grote nóg ene snoek en nie eens zo'n kleintje ook! En daorin zat ook weer een snoekske. Nou motte nie vraogen wè 'n echte rovers dè

snoeken toch wel zèèn. Drie in een, hoe is 't toch meugelijk?! Ik heb 't zelf meejemaakt, aandere zou ik 't ook nie geloven.

In mèèrt zwemt de snoek zo ver meugelijk tegen de stroom op. Zo kan 'ie in die klein waoterlopen terecht komen. Ook als 'ie op trek is, blèft 't enen echte rover. Hij gaoj hier of daor heel stil in 't waoter hangen om op z'n prooi te loeren. Ze liggen dan zo stil, dè de mensen vruuger zeejen: daor staot ene snoek in de loop. Op zo 'n moment hedde kans om 'm een daske om te doen. Ge vangt ze nie altijd. Ge mot 'r ook wel een bietje geluk meej hebben. Dè's nog mèr dikwijls, dè 't'r wè geluk bij hoort.

't Wordt wè beter

In mèènen jongen tèèd was 't waoter van den Briemer zo zuiver als een zonneke. Als wij onderwege waoren en we kregen dorst, dan dronken wij gewoon uit de waoterloop. Wij dochten: als ene vis er nie van dood gaoj, dan wij ook nie. Ik zou er nou nie gèèren uit drinken. 't Wordt wè beter, mèr pas als er in alle sloojkes weer stekelbaorskes zwemmen, dan zèèn we echt op de goeie weg.

't Was vruuger zo, als ge gèèren een viske vangde, dan hoefde nooit ver te gaon. In elk sloojke zat er wel in : snoek, stekelbaors of meerkat. En overal waor waoter was, kwaamde ook kinkpuiten tegen. Laoter hadde langen tèèd veul geluk als ge 'r nog eens ene vond. Tegenwörrig zèèn d'r die toch ook weer wè meer. 't Was zo prachtig vruuger. Toch zeker als t'r van die gruun puiten zaten. Die konden muziek maoken man!

Houdoe hé en tot ene volgende keer.

Landelijke Archievendag in Regionaal Archief Tilburg

Zaterdag 14 oktober staan in Nederland alle deuren van de Archiefbewaarpplaatsen open voor eenieder die meer wil weten over het Archief in zijn/haar regio. Het Regionaal Archief Tilburg verwelkomt die dag van 10.00 tot 16.00 uur alle geïnteresseerden uit Tilburg en de aangesloten deel-gemeentes. Tijdens deze Landelijke Archieven Dag wordt de bezoeker middels een spel rondgeleid door de tentoonstelling 'geloof en bijgeloof' met typische informatie, voorwerpen en foto's over gebeurtenissen en personen uit de regio. Verhalenvertellers nemen u mee naar de wereld van gebedsgenezing, duivels en engelen...En oude films over diverse protestantse en katholieke gebruiken maken de sfeer nog (bij)geloviger....

Op deze dag vindt tevens de toepasselijke presentatie van de jongerenwebsite in het speciaal geïnstalleerde internetcafé plaats. Uiteraard kunnen belangstellenden kennismaken met en wegwijs gemaakt worden in de middelen waarover het archief beschikt om naar specifieke informatie te zoeken. Men kan middels een korte workshop 'Beeld on line' leren hoe je verschillende historische en actuele foto's uit de beeldbank kunt bekijken en downloaden. Er is ook een demonstratie van de restauratie van oude archiefstukken.

Het regionaal archief is gevestigd op het adres Kazernehof 75 in Tilburg.

Den Oorlog Verklaard (7)

Kroniek van Baarle in de Eerste Wereldoorlog

Herman Janssen

Deze aflevering van onze kroniek behandelt de tweede helft van 1917.

13 juli 1917

“De luitenant van de gendarmerie die onlangs is toegekomen, krijgt het bureau toegewezen van de telegraafontvanger.” (Gemeentearchief Baarle-Hertog; 2.073.564 Register van Briefwisseling)

18 juli 1917

Een lijst van levensbehoeften samengesteld door een Tilburgse huismoeder over alle dagen van de maand Juni 1917. In de 2e kolom staan de prijzen vermeld van voor de oorlog. (Nieuwe Tilburgse Courant)

21 juli 1917

De Nederlandse Minister van Handel gaf toestemming om regeringsgoederen te sturen naar de noodlijdende bevolking van Baarle-Hertog. (Gemeentearchief Baarle-Hertog; 2.073.564 Register van Briefwisseling)

24 juli 1917

Zijn moedig gedrag (zie 11 november 1915) kon niet verhinderen dat Jaak Verheyen van het Geheul in Zondereigen door de Militaire Veiligheid verdacht werd van flamingantische agitatie. Wellicht was dit de reden waarom hij op 12 april 1916 preventief uit de eerste linie werd verwijderd om dienst te gaan doen als aalmoezenier bij de rehabilitatiecompagnie van de 3de Legerdivisie. Deze strafmutatie betekende echter niet dat hij afzag van verdere Vlaamsgezinde agitatie. Op 24 juli 1917 vielen twee officieren van de militaire veiligheidsdienst binnen op een bijeenkomst in het huis van de dorpsonderwijzer van Bulskamp. Het ging om een

regimentsvergadering van het 23^e linie, waarop ook twee bezoekers uit de Legerdivisie, met name aalmoezenier Verheyen en brancardier Emiel Butaye aanwezig waren. De aanwezigen verklaarden dat het om een vergadering van de 'Bond van het Heilig Hart' ging, maar de aanwezigheid van Adiel Debeuckelaere, de leider van de illegale frontbeweging, sterkte de veiligheidsdienst in de overtuiging dat het om een regimentsvergadering van de frontbeweging ging. Er volgde een

Jaak Verheyen kort vóór WO1

uitgebreid onderzoek, maar de bewijzen waren te pover om de aanwezigen voor de krijgsraad te slepen. Wél werden acht van de dertien aanwezigen disciplinair gestraft. Jaak Verheyen kon echter (wellicht omwille van zijn eerdere voorbeeldige gedrag) de dans ontspringen. E.H. Jaak Verheyen zou met zeven frontstrepen afzwaaien op 1 augustus 1919. Hij kreeg het Oorlogskruis mét palm en werd geridderd in de Kroonorde. E.H. Jaak Verheyen bleef als predikant van de zgn. 'IJzerstichting' piëteitsvol de herinnering aan het IJzerfront in ere houden. Bijzonder opgemerkt was zijn kanselrede, tijdens de traditionele elf novembermis in de Antwerpse Onze-Lieve-Vrouwekathedraal in 1956. Hij brak toen een lans voor amnestie.

31 juli 1917

Burgemeester van Gilse bemiddelde bij de Nederlandse Minister van Oorlog betreffende dhr. H.A. Huyben, een inwoner van zijn gemeente die was gemobiliseerd in Willemstad. Huyben had een zaak als timmerman-aannemer en had geen werkkrachten in dienst. Corneel van Gool nam tijdelijk zijn werk over. De burgemeester bepleitte voor Huyben halftijds verlof tot behoud van het cliënteel. De toestemming hiervoor werd bekomen

vanaf 13 augustus 1917. (Gemeentearchief Baarle-Hertog; 2.073.564 Register van Briefwisseling)

20 augustus 1917

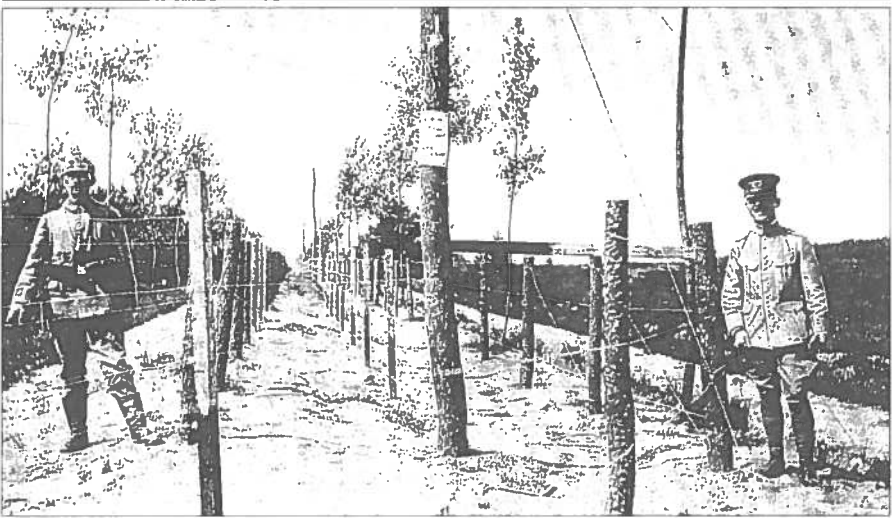
De Duitse politiediensten arresteerden grensgids Frans Meyers ('den dog'), woonachtig in Minderhout aan de grens vlakbij Castelré. (Jan Huijbrechts in "Castelré 1914-1918, Begrensd Overleven")

20 augustus 1917

Burgemeester van Gilse bestelde bij de levensmiddelendistributie in 's Gravenhage braadvet, rijst, gort, havermost, suiker en zeep. (Gemeentearchief Baarle-Hertog; 2.073.564 Register van Briefwisseling)

25 augustus 1917

Smokkelaars én grenswachten werden steeds driester in hun methodes. Er kon medio 1917 bijna geen week meer voorbij gaan, of ergens aan de grens in het kanton Hoogstraten floten de kogels. Eén van de spectaculairste vuurgevechten vond 's nachts aan de grens met Castelré plaats (achter het kasteel van Hoogstraten). Jan Vleugels doet het verhaal in zijn boek "De rakkers der grenzen": "...De rakkers trokken in goede orde in de richting der grenzen. Cartouche heeft de leiding en volgt de weg die hij vroeger met de Vlaming en de Plek heeft gevolgd. Alles is stil en verlaten zou men zeggen, het is tevens een aangename nacht in de bossen. Het luchtruim is evenwel wat helder voor een goede gang van zaken. Zacht en kalm nadert het groepje de grenzen. Het bestaat uit verschillende personen, onder andere een pastoor, vrouwen mannen. Allen stellen het opperbest. Links, op een afstand van 150 meter, merkt men een donkere massa. Geen enkel lichtje straalt naar buiten en nochtans zijn deze koten door soldaten van hogere rang bezet. Licht maken door de wachten is ten alle tijde bij nacht ten strengste verboden. De rakkers vinden alles té stil. Rechts, schuin voor hen, bemerken zij een paar boompjes die tegen het luchtruim afsteken. Dit is reeds Hollands gebied, want langs de Belgische kant is alle houtgewas op een honderd meter van de draad verwijderd. Zacht, al kruipende, naderen zij die. Het toestel wordt geplaatst. Het doorkruipen begint en reeds zijn

enige personen gepasseerd, waaronder ook de drie rakkers, als plots de stilte wordt doorbroken. De rakkers stellen zich rechts en links op en bevelen aan hun medegezellen door te komen. Al schietende beletten zij de Duitsers de nog niet doorgekropenen te naderen. Een enkele soldaat der Duitsers lette daar evenwel niet op en vuurde aanhoudend in de richting der vluchtelingen. Een geweldige kreet weerklinkt door de eenzame heide en bossen. De Duitser krijgt een schot hagelkorrels in het aangezicht. Nog geeft hij de moed niet op, en heeft reeds twee doden gemaakt. De pastoor, die juist wil doorkruipen en reeds midden in het toestel zit, doet hij weerkeren. De Duitser is de helft van het gezicht verbrijzeld en toch blijft hij op zijn post, ondanks dat al zijn makkers zich verscholen hebben, en het lukt hem enigen gevangen te nemen en het groepje meester te blijven tot zijn makkers naderen. Met fierheid overziet hij zijn slachtoffers. Een klein Franssprekend vrouwtje roept aanhoudend om haar man die daar zielloos aan haar voeten ligt uitgestrekt...”

Over de identiteit van de twee omgekomen burgers tasten wij, ondanks intensief onderzoek, compleet in het duister. Er werd zelfs geen officiële aangifte gedaan van hun overlijden in de overlijdensregisters. De gekwetste Duitser, die de volgende dag aan zijn verwondingen zou overlijden, is echter

wel geïdentificeerd. Het ging hier om de 56-jarige infanteriehelfer Max Skölle. Hij werd nog in allerijl naar het gasthuis van Turnhout overgebracht, maar medische hulp kon niet meer baten. Amper een uur na zijn overbrenging bezweek hij aan zijn kwetsuren. Na zijn dood brachten de Duitsers een indrukwekkende rouwhulde aan de gesneuvelde. Drie dagen lang werd zijn stoffelijk overschot in de gasthuiskapel plechtig opgebaard, waarna het in een imponerende rouwstoet door Turnhout werd gevoerd. De volgende dag werd zijn lijk terug naar Hoogstraten gebracht, waar het met militaire eerbetuigingen werd bijgezet op het kerkhof. Skölle kreeg postuum het IJzeren Kruis 2e klasse uitgereikt omdat hij (ondanks zijn ernstige verwonding) erin geslaagd was twaalf mannen en een vrouw aan te houden. Zijn slachtoffers werden, na een kort verblijf in een kamer van het Hoogstraatse kasteel, de volgende dag al naar Turnhout gevoerd. Er waren de grootste veiligheidsmaatregelen getroffen om de gevangenen af te schermen van de nieuwsgierige blikken van grote groepen Turnhoutenaars die probeerden een glimp van hen op te vangen. Politietroepen hadden de omgeving van de Turnhoutse gevangenis, de Warande en de St. Antoniusstraat hermetisch afgezet. (Jan Huijbrechts in "Castelré 1914-1918, Begrensd Overleven")

31 augustus 1917

Opgave van het aantal woningen in Baarle-Hertog (276) voor het bekomen van petroleum. Er is sprake van één rooms-katholieke kerk, drie openbare scholen, twee onderwijsgestichten en vier publieke gebouwen. (Gemeentearchief Baarle-Hertog; 2.073.564 Register van Briefwisseling)

Begin september 1917

Schietpartijen werden, naarmate de oorlog vorderde, meer en meer legio. Zo werd de uit Rijkevorsel afkomstige smokkelaar Jan Van Leuven, op de grens tussen Hoogstraten en Minderhout in een bil geschoten door een alerte Duitse schildwacht. (Jan Huijbrechts in "Castelré 1914-1918, Begrensd Overleven")

4 september 1917

Medische keuring van een nieuwe lichter soldaten in Baarle-Hertog door dr. Van Ex. Op 7 september werden zij verwezen naar het consulaat generaal in Rotterdam. Zes jongens ontbraken op het appél. (Gemeentearchief Baarle-Hertog; 2.073.564 Register van Briefwisseling)

10 september 1917

De Belgische regering kocht de voormalige quarantainestallen in Baarle-Hertog om er een aantal van haar diensten in te huisvesten. Zo werd bijvoorbeeld een gedeelte ervan tot een gevangenis omgebouwd. De meest illustere gevangene, die hier in de nor belandde was een zekere Timmermans uit Poppel. Deze was samen met Snels uit Beerse actief als agent van de Duitse contraspionage. In die hoedanigheid waren ze geïnfiltrerd in plaatselijke verzetsorganisaties, soms met noodlottige gevolgen. Enkele tientallen verzetslui belanden door hun toedoen achter de tralies. Bij een opdracht in Baarle (een broeinest van spionageactiviteiten) werd hij door agenten van de Belgische staatsveiligheid bij de kraag gegrepen. Zijn verblijf in de cel was echter van korte duur, want hij slaagde erin de gevangenis te ontvluchten. Na de wapenstilstand dook Timmermans onder in Nederland. Op 28 februari 1920 zou hij samen met zijn kompaan Snels, wegens hulp aan de vijand, bij verstek ter dood veroordeeld worden. (onuitgegeven kroniek van Jan Huijbrechts)

14 september 1917

Voor de distributie van thee en koffie moeten inlichtingen worden doorgegeven. Daaruit bleek dat in Baarle-Hertog 786 personen woonden van 16 jaar of ouder. (Gemeentearchief Baarle-Hertog; 2.073.564 Register van Briefwisseling)

18 september 1917

Ontvangst van de gevraagde levering bak- en braadvet, rijst, gort, havermost en zachte gele zeep. De gevraagde hoeveelheid suiker ontbrak. (Gemeentearchief Baarle-Hertog; 2.073.564 Register van Briefwisseling)

21 september 1917

“Ge kunt niet geloven hoe kontent ik was om na drie jaren uw foto te zien. Zo te zien hebt ge niets tekort want ge zijt nog dik en vet en dat zal ook niet van de dauw zijn. Ik heb mij over veertien dagen laten fotograferen toen ik twee weken in Engeland met verlof was. Ge kunt niet geloven hoe kontent men is als men voor enige dagen in het burgerleven is, als ge voor enige dagen van die smerige troep af bent, want ik ben er ook niet graag meer. Het duurt te lang. Janoom stelt het nog goed in Engeland. Ge kunt daar niet zien dat het oorlog is, ook al is alles er duur. Tante is ziek geweest en ze hebben toen hun jongste zoontje van 14 maanden moeten afgeven. Dit is zijn adres: Jan Broes, 13 Vicar Road, Clubmoor, Liverpool England. De mannen van Zondereigen maken het hier nog goed. Er gaat er nog ene trouwen van Merksplas, een zoon van Corneel Van Laer, want dat wordt er tegenwoordig nogal veel gedaan.” (Jan Verstraelen uit Zondereigen B227 1/4 AB en campagne aan Cornelis Huybrechts, geïnterneerde soldaat uit Zondereigen)

Jan Verstraelen (uiterst links) op familiebezoek in Engeland

25 september 1917

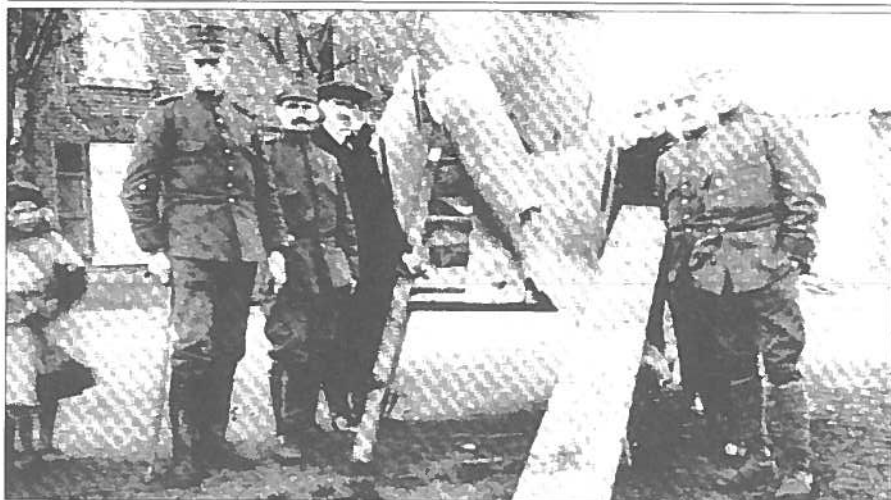
Burgemeester van Gilse bekwam zes dagen bijzonder verlof voor Johannes Antonius Kooremans, Nederlands soldaat in Zeist. (Gemeentearchief Baarle-Hertog; 2.073.564 Register van Briefwisseling)

28 september 1917

Aanvraag van petroleum voor de vier lampen van de straatverlichting aan de Toewijzingscommissie voor Petroleum in 's Gravenhage. (Gemeentearchief Baarle-Hertog; 2.073.564 Register van Briefwisseling)

2 oktober 1917

“Met het oog op de aardappelenvoorziening in deze gemeente is bepaald: het koopen, verkoopen of het leveren op eenige andere wijze van aardappelen geteelt of voorradig in de gemeente alsook het vervoer van aardappelen is verboden zonder schriftelijke toelating van den burgemeester. De hoeveelheden noodig tot het verbruik der inwoners die zelf geen aardappelen geogost hebben of enkel in onvoldoende mate en de hoeveelheden noodig voor den kleinhandel worden door tusschenkomst van den burgemeester opgekocht. De betaling geschiedt door dezelfde tusschenkomst. De opkoop geschiedt nadat bewezen is dat de aangevraagde hoeveelheid noodig is voor het verbruik. Het kan de kleinhandelaar opgelegd worden bewijs te leveren bij middel van geschriften aangaande zijn debiet. De landbouwer door den burgemeester aangeduid als leverancier, is verplicht de aardappelen te leveren tegen een maximumprijs welke is vastgesteld als volgt: 5 gulden voor 100 kg witte industrieaardappelen; 6 gulden voor 100 kg roode aardappelen. De burgemeester regelt alle mogelijke geschillen. Alle bedrieglijke middelen om ongeoorloofde winsten te maken, zullen streng worden gestraft.” (Gemeentearchief Baarle-Hertog; gemeenteraad)

Smokkelkar met dubbele bodem

5 oktober 1917

Smokkelaars aangehouden. Ze smokkelden harde zeep en kaarsen. Ze werden ingesloten in Breda. (Nieuwe Tilburgse Courant)

7 oktober 1917

De gevangenschap van Frans Meyers (zie 20 augustus) was van korte duur. Het toeval wou immers dat hij in dezelfde cel was beland als een andere notoire grensrakker: Jan Vleugels uit Beerse. Vleugels, die herstelde was van verwondingen na een spectaculaire schietpartij, smeedde samen met Meyers een stoutmoedig plan voor een ontsnapping uit de gevangenis van Turnhout. Na de geslaagde uitbraak trok Frans Meyers ondanks het acute gevaar van arrestatie terug naar onze regio. Intussen hadden een paar grensrakkers die in Nederland verbleven van de Belgische inlichtingendiensten het bevel gekregen om de twee ontsnapten op te sporen en naar Nederland over te brengen. 'Fidel', 'de Kromme' (August Verstappen) en 'Cartouche' (Jos Haest) trokken zwaarbewapend bij Strijbeek de grens over op zoek naar hun collega's. Na twee dagen oponthoud dook Frans Meyers in hun midden op. Er werd beslist een paar

dagen later de grens over te gaan, vergezeld van zes jongemannen die het leger wilden vervoegen. Een eerste poging (ter hoogte van de Papenvoort in Wortel aan de grens met Castelré) mislukte toen het groepje op een Duitse patrouille botste. Bij het hierop losbrandende vuurgevecht werd Jos Haest door het rechterbeen geschoten. Omdat het een zuivere vleeswond was en het bloedverlies beperkt bleef, probeerden ze nog diezelfde nacht bij Wortel-Kolonie opnieuw over de grens te geraken. Deze tweede poging liep echter noodlottig af. De Duitsers hadden blijkbaar ondertussen de grenswacht in verhoogde staat van alarm gebracht en ze legden een hinderlaag op het domein van de kolonie. In de verwarring van de hierop volgende schietpartij én vlucht merkte Haest te laat dat Meyers en een jongeman ontbraken. Deze twee waren immers in een andere richting dan de rest van de groep gevlucht. Vermoedelijk probeerden ze op Bolk het café van Rikske Verhoeven te bereiken, want in de onmiddellijke omgeving van deze woning werden ze aangehouden door twee Duitse agenten in burger. Meyers probeerde nog aan hen te ontkomen, doch de politiehond van de Duitsers wist hem te vatten. Tevergeefs vocht hij met het dier. Bij gebrek aan een wapen moest Meyers het onderspit delven.

De Duitsers van de inderhaast toegesnelde wachttroepen, beseften al spoedig welke belangrijke vangst ze hadden gedaan. Woedend molesteerden ze Frans Meyers tot hij 'veilig' terug binnen de muren van de Turnhoutse gevangenis zat. Meyers werd door een Duits Krijgshof veroordeeld tot de doodstraf. Bemiddeling van ondermeer kardinaal Mercier en van de Spaanse consul-generaal leidde er echter toe dat zijn straf werd omgezet in levenslange gevangenisstraf, slechts twee dagen voor de voltrekking van het vonnis. Frans Meyers werd in de strengbewaakte gevangenis van Vilvoorde opgesloten. Hij ontving namens de erkentelijke Franse regering het 'Croix de Guerre' mét ster en de Britse oorlogsmedaille '14 -'18. De Belgische regering onderscheidde hem met het Burgerlijk Kruis 1ste klasse '14 -'18 voor bewezen diensten én met de Leopoldsorde. (Jan Huijbrechts in "Castelré 1914-1918, Begrensd Overleven")

8 oktober 1917

Voor de straatverlichting werd een petroleumkaart bekomen van acht liter à 44 cent per liter. Daarmee moest de gemeente een maand toekomen. Er werd meteen een nieuwe kaart aangevraagd voor de volgende maand. (Gemeentearchief Baarle-Hertog; 2.073.564 Register van Briefwisseling)

9 oktober 1917

De gevraagde koffie en thee waren gearriveerd. (Gemeentearchief Baarle-Hertog; 2.073.564 Register van Briefwisseling)

22 oktober 1917

In Baarle-Nassau werd een nieuwe meisjesschool ingezegend en in gebruik genomen door de Zusters Dominicanessen van Voorschoten. Voorheen gingen de Nederlandse meisjes naar de Belgische school van de Zusters Franciscanessen. (Bijdragen tot de geschiedenis van Baerle, rector Van den Broek)

23 oktober 1917

In Zondereigen overleed Ludovicus Cornelis Mertens, raadslid sinds 18 oktober 1903. (Gemeentearchief Baarle-Hertog; Burgerlijke Stand)

24 november 1917

“Op maandag 26 november a.s. kunnen op het distributiebureau brandstoffen worden aangevraagd van 10 tot 11 uur voormiddag. Steenkool zal worden verstrekt op woensdag 28 november van 8 tot 12 uur voormiddag aan de oude brouwerij op Looveren en anthraciet op denzelfden dag des namiddags tot 4 uur aan het pakhuis, dorp. De Brandstoffen Commissie, voorzitter W.C.J. Mensen.” (Baarle’s Nieuws en Advertentieblad)

28 november 1917

In 't dorp Goirle is een kind uit België geadopteerd voor de duur van de oorlog. Het is weinig, Goirle mag niet achterblijven. In Hilvarenbeek zijn veel gezinnen welke een Duits kindje voor een zestal weken hebben opgenomen. (Nieuwsblad van het Zuiden)

5 december 1917

“Louis Mercelis is overleden. ‘t Is spijtig nietwaar? Nog zooveel klein kinderen. Jos Van Dijck is hier nu onderwijzer geworden en Madame Emiel Van Dijck heeft eene klas te doen bij de Nonnen.” (Karel Versmissen aan Fons Olieslagers, Baarle-Nassau)

21 december 1917

“We lagen vanaf 18 december met ons brigade aan Oud-Stuivekenskerke. Om 2u 's morgens vertrokken naar de loopgrachten. Den post van den dokter was waar de kerk gestaan had van dit dorpje. Dit was ook maar een puinhoop van steenen, doch was er nog een observeerpost in. Als we daar kwamen had het hard gevrozen en was het mistig weder. Het was van aan den ijzerenweg bijna 20 minuten ver. Er was een gang naartoe gemaakt. Ook konden ze er met wagonnetjes naartoe rijden. De voorposten waren dan nog wel een 800 meter verder. Van aan den ijzerenweg tot aan Stuivekenskerke stond het gansch onder water. De keukens van de compagnie stonden op de lijn aan den ijzerenweg. In den voormiddag kwamen ze bij den dokter zeggen dat er een gekwetste lag op voorpost. Mijnheer Den Aalmoezenier (E.H. Louis Mertens uit Zondereigen) met de brancardiers van de compagnie waren er heen geloopt en de gekwetste had nen kogel van voor in de kop gekregen en was van achter eruit gevlogen. De Aalmoezenier gaf hem het noodige (H. Oliesel) waarna hij naar den dokter wierd gebracht.” (Uit het dagboek van Fonske Versmissen)

30 december 1917

Aanvraag voor kalk en cement aan de minister van België in La Haye. (Gemeentearchief Baarle-Hertog; 2.073.564 Register van Briefwisseling)

1 januari 1918

“De vrouw van Fons Van Beek is hier gestorven van een Fleurus. Een acht weken van te voren had ze nog een tweeling gekocht die nog leeft. ‘t Is erg hé. Hier gaat alles anders goed. Plezier wordt er geen gemaakt. Nieuwjaarsdag is stillekens verlopen. ‘t Is geen peperkoekverloting meer

gelijk vroeger, Fons.” (Karel Versmissen aan Fons “Olieslagers” Versmissen)

Winter van 1917-1918

De communicatie langs de dodendraad werd nog verbeterd toen de Duitsers in Kalmthout een radio-installatie installeerden, waarmee in een mum van tijd alarm kon worden geslagen. De radiokamer voor de Noorderkempen bevond zich tot aan de wapenstilstand in het Withof te Minderhout. (Jan Huijbrechts in “Castelré 1914-1918, Begrensd Overleven”)

Dodendraad aan de Schootsenhoek in Castelré

Regionale Heemkundequiz

Heemkundekring De Heerlijkheid Nispen eindigde vorig jaar als eerste bij de 16e editie van de regionale Heemkundequiz. Als winnaar heeft deze heemkundekring daarom de organisatie op zich genomen van de heemkundequiz 2006, die extra cachet moet geven aan het 15-jarig bestaan van die vereniging.

Leden van Amalia kunnen uiteraard ook deelnemen aan deze 17^e Regionale Heemkundequiz. Deze wordt gehouden op vrijdag 24 november 2006. Aanvang 19.30 uur in zaal Verhoeven, Dorpsstraat 87 in Nispen. Het deelnamegeld bedraagt 17,50 euro per team. Ieder team mag uit maximaal 8 personen bestaan.

Belangstellende leden van Amalia dienen zich zo snel mogelijk doch uiterlijk 25 september a.s. aan te melden bij onze secretaris André Moors. Zijn telefoonnummer is 013-5079556. Aanmelden via zijn e-mailadres kan ook: amooors@planet.nl

Met een knipoog en een glimlach... *vanuit het heden naar het verleden*

Ria Willekens-Jansens

De nieuwste spelling – de schrijfwijze van woorden – staat weer volop in de belangstelling. Via de media hoor en lees je de argumenten van de voor- en tegenstanders. Er wordt over onze hoofden heen door de spellingsdeskundigen heel wat afgeboomd: mag je de schrijfwijze van woorden zomaar veranderen, wat is logisch, waar zit een regeltje achter en wanneer moet je de schrijfwijze zomaar aanvoelen?!? Voor volwassenen vaak abacadabra; voor menig kind helaas een crime...!

Zomaar wat losse woorden uit de spelling van 1995, gevolgd door die van 2005. Probeer er maar “een touw aan vast te knopen”. (Uit: BN/De Stem 20-12-2005):

<i>fabrikaat</i>	<i>fabriacaat</i>	<i>nasigoreng</i>	<i>nasi goreng</i>
<i>meesterkok</i>	<i>meester-kok</i>	<i>oudromeins</i>	<i>Oud-Romeins</i>
<i>zij-ingang</i>	<i>zijingang</i>	<i>zwartwitfoto</i>	<i>zwart-witfoto</i>
<i>koran</i>	<i>Koran</i>	<i>skister</i>	<i>skiester</i>
<i>vaderdag</i>	<i>Vaderdag</i>	<i>belgenmop</i>	<i>Belgenmop</i>

Het juist schrijven de open en gesloten lettergreep, bv. oo of o; aa-a; ee-e; uu-u is op school door kinderen nog te beredeneren via regeltjes: “*Lange klanten hebben pech, Jantje Sneoper haalt gewoon een letter weg*”. (bv. raam-ramen). “*Korte klanken sluiten we op met een extra hekje*”. (bv. vis-vissen).

De ei-ij ; ou-au is totaal niet te beredeneren. Daar moet je taalgevoelig voor zijn. Hoewel... als je nog wat dialect kent, kun je een trucje verzinnen:

De koe is in de wei. (waai) *De mouw van mijn jas is stuk. (mouw)*
Ik krijg (krèg) ijs. (ès) *De roofvogel heeft klauwen. (klaauwen)*

Maar welk kind kent nog ons dialect? Dus voor kinderen van nu... hulp van computerspelling!

Parchtig zijn de spellingoefeningen uit boekejs van begin vorige eeuw! Zo zijn ook de normen en waarden, die er in verstopt zitten, aandoenlijk. Een voorbeeld van een oefening in werkwoorden uit: "Moedertaal", 1906!

Nr. 208 In de school

Gaarne naar school komen. Den meester eeren. Hooren en zwijgen. Aandachtig luisteren. Nadenkend antwoorden. IJverig werken. Nooit luieren. Nooit babbelen. Boeken en schrijfboeken verzorgen. Nooit straf krijgen. Den meester verheugen.

Schrijf aldus: *Ik kom gaarne naar school. Ik eer den meester. Ik hoor en ...*

Zet voort: *Gij komt gaarne naar school. Gij eert den meester ...*

Zet voort: *De goede leerling komt gaarne ... Hij eert ... Hij hoort en ...*

Lees nu: *Maria komt gaarne ... Zij eert de meesteres. Zij zwijgt en ...*

Zet voort met het meervoudige naamwoord:

Zet voort: *Wij komen ... Wij eeren ...*

Ook: *De brave leerlingen komen ... Zij eeren ...*

Nr. 213 Tegenwoordige tijd

Ik leer nu mijne les

Gij leert nu uwe les

Hij leert nu zijne les

Wij leeren nu onze les

Gij leert nu uwe les.

Zij leeren nu hunne les.

Vervoeg nu ook in de tegenwoordige tijd de volgende werkwoorden:

Zijne ouders eeren. De deugd oefenen. De ondeugd verfoeien. Den arme helpen. De boozen vluchten. Met niemand spotten. De ondeugd haten.

Glimlacht u nu ook? Schitterende taal *met* inhoud! En hoe...

St.-Rumoldus

Herman Janssen

Rumoldus is de patroonheilige van de parochie Zondereigen. Hij wordt vaak afgebeeld met een missionariskruis, een baard, een hak (onder zijn voeten) of met een vermoord lichaam naast een geldkoffer. Vroeger werd zijn feestdag gevierd op 24 juni, thans op 1 juli.

Mechelen

Rumoldus is ook de patroonheilige van het aartsbisdom Mechelen-Brussel en van de stad Mechelen, waar hij meestal Rombout wordt genoemd. Ook de kathedraal van Mechelen is naar hem vernoemd. Van zijn leven is weinig met zekerheid bekend. Zowel historici als archeologen proberen al jaren

*Beeld van de H. Rumoldus in Zondereigen
(ca 1500)*

om hem op een verantwoorde manier in de geschiedenis te plaatsen. Alhoewel de ware toedracht van zijn levensverhaal wellicht nooit aan het licht zal komen, wordt ervan uitgegaan dat in grote lijnen de St.-Rumolduslegende als de waarheid beschouwd kan worden. Zoals zo dikwijls met een legende, blijken werkelijkheid en fictie heel dicht bij elkaar te liggen.

Levensverhaal

Rond de zevende eeuw immigrerden heel wat missionarissen vanuit Ierland naar de Lage Landen om ons van de blijde

boodschap te overtuigen. St.-Rumoldus was één van hen. Hij was benedictijner monnik, mogelijk zelfs bisschop van Dublin en/of de zoon van de Schotse koning David. Volgens de legende werd Rumoldus door een engel Gods naar het oude Brabant gezonden. Hij preekte in Engeland en in Frankrijk, bezocht Rome als pelgrim om zijn zending door de paus te laten goedkeuren en vertrok van daaruit als “bisschop” naar de Lage Landen. Rumoldus kreeg daar echter nooit een zetel toegewezen. In Holland en Brabant werkte hij samen met St.-Willibrordus. Uiteindelijk vestigde hij zich in Mechelen.

Toen Rumoldus in Mechelen arriveerde, was hij er getuige van een bizar heidens tafereel. Van oorsprong was Mechelen een onherbergzame en moerassige streek. Er huisde destijds een kwaadaardige watergeest. In het Germaanse volksgeloof kreeg deze demon, die alle mogelijke vormen kon aannemen, de roepnaam Nekker. Dit betekende zoveel als “verdrinker” of “versmoorder”. Ook mysterieuze middeleeuwse ziektes zoals de moeraskoorts waren zijn werk. De buurtbewoners van de Nekkerspoel dansten en zongen rond een beeld van hun afgod. Ze vertelden Rumoldus dat diens komst was voorspeld. Enige tijd tevoren namelijk hadden ze de Nekker horen schreeuwen vanuit zijn poel. Hij raasde dat zijn dagen geteld waren omdat een naderende onbekende zijn ondergang zou bestempelen. Alhoewel dit deel van de legende grotendeels op speculatie berust, kunnen we één zaak met zekerheid stellen: op de plaats waar St-Rumodus de Nekker versloeg, werd de Sint-Romboutskapel gebouwd.

Rumoldus zocht bij zijn komst bescherming bij de heidense graaf Ado en zijn gemalin Elisa. Dit oude echtpaar kreeg op voorspraak van Rumoldus een kind, Libertus genaamd. Toen het kind in de Dijle viel en verdronk, werd het door Rumoldus weer tot leven opgewekt. Ado liet zich tot het christendom bekeren en schonk Rumoldus het grondgebied “Holm”. Libertus werd later abt en één van de volgelingen van Rumoldus.

In Mechelen stichtte Rumoldus het Benedictijnenklooster Ter Olmen en liet hij een houten kerk bouwen door plaatselijke werklieden. Het verhaal deed de ronde dat hij zijn werkvolk betaalde uit een beursje dat nooit leeg

raakte. In ieder geval betaalde hij hen tegen de gewoontes van die tijd in ruimschoots voor het geleverde werk. Hij moest dan ook wel schatrijk zijn. Zijn goedheid keerde zich tegen hem. Op een dag beschuldigde Rumoldus een man van overspel. Die koesterde wraak en besloot samen met een kompaan om Rumoldus te vermoorden en het geld te stelen. Toen Rumoldus al biddend langs het water slenterde, slopen de twee mannen langs achter op hem af en sloegen ze hem dood. Ze beroofden hem van het beetje geld dat hij op zak had en dumpten het lijk in de Melaan, een rivier. Er scheen echter een wonderbaarlijk licht op de plek waar het dode lichaam dreef. Durven we hier getuigen van een hemels licht? De moordenaars vluchtten in paniek weg met een magere buit. Ze werden nooit gevonden.

Door de omwonenden werd het dode lichaam uit het water gevist en met grote luister bijgezet in het kerkje dat Rumoldus zelf had laten bouwen. Vlakbij zijn graf gebeurden aanstonds de meest wonderbaarlijke zaken, die enkel als een hemelse interventie konden worden beschouwd. Mechelen groeide daarom uit tot het plaatselijk Lourdes, waarbij gelovigen uit binnen- en buitenland St.-Rumoldus om een gunst kwamen vragen.

Relieken

De eerste schriftelijke vermelding van St.-Rumoldus vinden we terug in een “Litanie van Alle Heiligen” uit het jaar 810. Rond 870 werd er over een abdij in Mechelen geschreven. Die zou ter ere van Rumoldus zijn gebouwd. Er bestond destijds een gemeenschap van kanunniken rond het graf van deze kluizenaar-priester die een gewelddadige dood was gestorven. Het was weliswaar geen marteldood, maar toch werd hij er als een martelaar vereerd. Zijn naam “Rombout” betekent zoveel als “beroemde heerser” (hruom = roem; bout = stoutmoedige). “Rumoldus” is de Latijnse vertaling hiervan.

De overblijfselen van de Heilige Rombout rusten boven het hoofdaltaar in de St-Romboutskathedraal. Vroeger bewaarde men ze in een cederhouten kist in de thans verdwenen St.-Romboutskapel op de Wollemarkt. In 1369 plaatste men de overblijfselen in een zilveren schrijn dat 200 jaar later werd verkocht om de stadswallen te versterken. In 1631 werd een nieuw

schrijn gemaakt en in 1665 in het hoofdaltaar geplaatst. In 1698 bekwam de kapelaan van Zondereigen (E.H. Heylens) “uyt de silvere caste van Mechelen” relikwieën van de H. Rumoldus. Die werden via Hoogstraten in processie overgebracht door duizenden bedevaarders. Zondereigen werd vanaf dat moment een vermaarde bedevaartplaats.

In 1797 (onder het Franse bewind) werd het schrijn van Mechelen in de Munt te Brussel gesmolten. Rombouts beenderen werden vervolgens in een zilveren relikwiekas gelegd. Die dateert van 1825 en het is deze kas die zowel dertig jaar geleden als onlangs werd geopend om de beenderen te bestuderen.

Reliekschrijn van St. Rumoldus in Mechelen

Wetenschappelijk onderzoek

Op 6 december 2004 werd in de St.-Romboutskathedraal het reliekschrijn van St.-Rumoldus geopend, een gelegenheid die zich gemiddeld maar eens in de honderd jaar voordoet. Wetenschappers hadden aangedrongen op een nieuw onderzoek van de beenderen. Het vorige wetenschappelijk onderzoek dateert van 1975 en de dateringmethodes zijn sindsdien enorm verbeterd.

Dit onderzoek van het gebeente van de heilige Rumoldus kadert in een onderzoeksprogramma van een groep wetenschappers van het Koninklijk Instituut voor het Kunstpatrimonium (KIK) in samenwerking met het Vlaams Instituut voor het Onroerend Erfgoed (VIOE). De onderzoekers proberen deze heilige terug te plaatsen in zijn historisch kader. Men moet

er wel rekening mee houden dat de datering van relieken enkel aanduidt in welke periode iemand geleefd heeft. De dateringsmethode kan nooit een persoon identificeren.

In 1975 werden de beenderen door een team van de KU Leuven gedateerd tussen 620 en 690 na Christus. Het skelet zou volgens het UCL afkomstig zijn van een man tussen de 40 en 60 jaar oud. Het nieuwe radiokoolstofonderzoek door Mark Van Strydonck (KIK/IRPA) bracht een ietwat vroegere sterfdatum naar voor. Met 95 procent zekerheid kan gezegd worden dat de man gestorven is tussen het jaar 580 en 655. Indien de beenderen toebehoren aan de heilige Rumoldus, dan was hij een Merovingische heilige! De man zou volgens Marit Vandenbruaene (Vlaams Instituut voor Onroerend Erfgoed) tussen de 35 en 40 jaar geworden zijn. Hij had een lengte van 169 cm, wat vrij groot is voor die tijd. Zijn zeer smalle schedelvorm is niet typisch voor onze contreien en het skelet vertoonde sporen van vermoedelijk genezen rachitis (vitamine-D-tekort) op jonge leeftijd, evenals een beginnende welvaartsziekte, te wijten aan een eiwitrijk dieet. Dit heeft een logische verklaring: in de toenmalige kloosters stonden er bijna altijd eieren op het menu. Rumoldus was dus waarschijnlijk een kloosterbewoner. Ook daar zit logica in, want de missionarissen gebruikten kloosters als hun uitvalsbasis om onze streken te bekeren. Meting van de stabiele isotopen uit het botweefsel heeft tevens uitgewezen dat de man weinig of geen vis at. Waaraan hij gestorven is, kan op het bot niet worden afgelezen. Een letsel aan de schedel heeft te maken met processen die zijn opgetreden na de begraving.

Volgens de overlevering (*Vita Rumoldi*) kwam Rumoldus in 745 te Mechelen aan. Hij zou er in 775 gestorven zijn. Dat stelt een probleem, want de relieken uit de St.-Romboutskathedraal zijn meer dan een eeuw ouder. Deze contradictie kan gemakkelijk worden verklaard: in die periode noteerde men immers nooit het overlijdensjaar. Zelfs in het geval van heiligen weten we bijna nooit hun exacte sterfjaar. Men hechtte toen meer belang aan de sterfdag, bijvoorbeeld 24 juni. Van de meeste heiligen is alleen de sterfdag gekend. Het document dat getuigt over het jaar 775 stamt

pas uit de dertiende eeuw. Dit werd door de overlevering als correct beschouwd, maar blijkt nu dus meer dan waarschijnlijk foutief. Hieruit leiden we af dat Rumoldus vroeger heeft geleefd dan algemeen werd aangenomen. De uitzonderlijke staat van de beenderen verraden in ieder geval dat we hier met een uiterst belangrijke man te maken hebben. Rumoldus is in Mechelen één van de weinigen die aan dit profiel voldoet.

Een sterfdatum tussen 580 en 655 spreekt dan wel de overlevering tegen, toch stemt de nieuwe datering veel beter overeen met de literaire bronnen. De naam van Rumoldus wordt reeds vermeld in litanieën uit 810 van Keulen, Beieren en St.-Denis bij Parijs. Indien hij in 775 was gestorven, zou zijn naam wel erg snel (amper 25 jaar na zijn dood) verspreid zijn tot in het buitenland. De vroege datering betekent dus helemaal niet dat de relieken onmogelijk van St.-Rumoldus afkomstig kunnen zijn. Integendeel. Het maakt de authenticiteit ervan juist erg waarschijnlijk.

Bronvermelding

- Hans Geybels, "Als beenderen spreken".
- <http://archeoweb.mechelen.be/NL/virtueel/tijdslijn-detail.asp?id=4>

Moord op St.-Rumoldus. Glasraam van Jan Huet in de kerk van Zondereigen

“Honing te koop”

Els Verbiest

Op sommige plaatsen verschijnen deze bordjes weer langs de weg en kunnen de liefhebbers genieten van deze overheerlijke, gezonde goudgele lekkernij. Vooraleer de mens op aarde verscheen, waren er al bijen. Er zijn afdrucken van bijen gevonden in gesteenten die 25 miljoen jaren oud zijn. De eerste honingrover was de beer. Nieuwsgierig zoals de mens altijd is geweest, trok ook hij op honingjacht. De oudste tekeningen over de mens als honingrover dateren uit ongeveer 12.000 jaar voor Christus. Dat dit niet altijd een pijnloze onderneming is, ondervond Bruin de Beer in het verhaal van Reinaert De Vos.

Hoe wordt je imker?

Het kan zo: toen Jos Dufrain, als jonge snaak thuis frambozen aan het plukken was, kwam Jan Gillis hijgend de tuin ingelopen. Hij achtervolgde een zwerm bijen die bij hem thuis een bijenkast had verlaten. “Jos, wil jij eens zand gooien naar de zwerm bijen, dan kan ik thuis een lege bijenkorf gaan halen.” Gewillig gooide Jos zand in de richting van de bijen die zich daardoor gingen verzamelen in een nabije boom. Ondertussen was Jan Gillis gearriveerd, schudde de bijenzwerm in de korf en bond er een juttent zak over. Jan beloofde Jos in de herfst een korf met bijen. Een nieuwe imker was geboren.

Het waren de Romeinen die als eersten echte bijenstanden (een hele reeks korven met bijen) hadden en honingmarkten hielden. Het was de Griekse wijsgeer Aristoteles die in zijn “*historia animalum*” schreef over het leven van de bijen. Hij wist toen al dat een bijenvolk bestaat uit een koningin, werksters (onvruchtbare vrouwelijke bijen) en darren (mannelijke bijen). Ook de bijbel en de Koran besteden veel aandacht aan de bijen. Zo wordt het beloofde land omschreven als “het land dat overvloedt van melk en honing”: een land waar alles in overvloed aanwezig is.

Karel De Grote vaardigde wetten uit die de bijenteelt moesten beschermen. Honing en bijenwas werden aanvaard als betalingsmiddel. De bijenteelt kende dan ook een grote bloei en de eerste bijengilden ontstonden. Dit duurde tot het midden van de 16de eeuw, toen men na de ontdekking van Amerika rietsuiker begon in te voeren als goedkopere zoetstof.

De wondere wereld van het bijenvolk is door de eeuwen heen onderzocht door duizenden wetenschappers. Zo ontdekte de Nederlander Swammendam dat de koningin eierstokken heeft. In 1772 kwam men tot de bevinding, dat door een grotere cel te bouwen en de jonge larve daarin te voorzien van speciale voeding, er een nieuwe koningin uit groeide. De Zwitser Huber ontdekte dat de bijen wasklieren bezitten en dat de koningin al vliegend bevrucht wordt door één dar. Een grote omwenteling in het verzamelen van de honing is het gebruik van losse houten raampjes zodat men de honigraten niet meer moet wegsnijden.

Van was gesproken

Een tweede belangrijk product dat de bijen aan de mensen leveren is “was”. Door middel van de wasklier produceren de bijen was waarmee zij de zeshoekige celletjes bouwen om de verzamelde honing op te slaan. Dit product is jarenlang de lekker geurende grondstof geweest voor kaarsen. De meest opmerkelijke en kunstvolle creaties zijn in ons eigen kaarsenmuseum te bewonderen. Frits Spies wist op onnavolgbare wijze door nieuwe technieken steeds grotere en mooiere werkstukken te maken. Nog steeds wordt was gebruikt in de kunstenaarswereld om beelden te boetsen.

Het meest fascinerende van het bijenleven is de bijentaal. Hiermee bedoelt men hoe de bijen met elkaar communiceren. Hoe bijvoorbeeld de werksters aan elkaar kenbaar maken waar een rijke bron van honing te vinden is. Wie echter meer wil weten over het wondere bijenleven loopt best even de bib binnen of gaat ten rade op internet. Of... je koopt voor 6 • het boekje van de honderdjarige bijenhouders vereniging uit Alphen, dat op 3 juli boven de doopvont werd gehouden.

Dat honing een heilzaam geneesmiddel is, is bij iedereen wel bekend. Als kleine bengel viel Jos Dufraing zijn knie open op een assenweg. De wonden zag zwart van de assen. Een dikke laag honing deed wonderen en de steentjes verdwenen uit de wonde. Een befaamde imker uit Hove liep ernstige brandwonden op aan zijn handen en armen bij een gasontploffing. Een collega imker dompelde meteen zijn armen in een vat pas geslingerde honing. Na de opname in het ziekenhuis bleef hij de honingbehandeling voortzetten, liever dan de zalf die de arts had voorgeschreven. De artsen waren verbaasd over de vlugge genezing en de minieme littekens.

Gust Van Gils, koster van Zondereigen en zelf imker en duivenliefhebber, zweerde bij honing in het drinkwater van zijn reisduiven om goede resultaten te behalen. Hij bracht ook zijn bijen in het voorjaar naar de boomgaarden in Emblem bij Lier en in het najaar werden de bijenkasten verhuisd naar de heide.

Bijen steken!

Bijen en wespen zijn in deze tijd van het jaar voor velen de meest angst-aanjagende insecten. Het is vooral het prikje dat de kleinzerige mens afschrikt. Buiten de prikpijn voelt bij sommigen de zwelling van het gestoken lichaamsdeel ook zeer ongemakkelijk aan. Door meermaals gestoken te zijn, bouwt de imker een zekere vorm van immuniteit op.

Volgens sommigen kan een bijensteek ook een heilzame werking hebben. Trèske van Mon Mus in Zondereigen had veel last van reuma. Mon liet zijn vrouw regelmatig door een bij steken en wonderwel verlichtte dat bij haar de reumapijnen. Ze is er zelfs 90 jaar mee geworden. Minder goed verliep het Clara van de koster die door een bij werd gestoken en zeer allergisch reageerde. Ze raakte in ademnood en slechts een inspuiting met cortisone heeft haar er weer bovenop geholpen. Toen besloot de koster zijn twintig kasten met bijen weg te doen. Hij wilde niet dat één van zijn bijen de oorzaak zou zijn van een tweede aanval. Zo kan je imker af geraken.

Nog eventjes een paar plaatselijke “was”-wetenswaardigheden volgens Jos Dufraing. Met het kerkelijke feest van Maria Lichtmis werd in de kerk een

volle bak met wassen kaarsen gewijd die in de loop van het jaar in de kerk gebruikt werden. Als de zon bij de wijding door het glasraam op de kaarsen scheen, dan was dat een voorteken van een jaar met veel honing. Kwartels zijn altijd al een lekkernij geweest. Maar deze vogels ontdoen van hun veren is niet zo eenvoudig. Het meest efficiënte hulpmiddel was bijenwas. Men dompelde het arme dode kwarteltje in warme vloeibare was, liet de was afkoelen en opstijven en met een paar rukjes kwamen alle veertjes mee. Waar wordt deze methode nog toegepast?... Kwarteltjes worden zeldzaam; we laten de beestjes liever langer leven. Daarom:

Een pruimig kippetje

Ons pruimig kippetje is één van de lekkerste Arabische recepten, oorspronkelijk afkomstig uit de Moorse keuken. Daar heette zo'n stoofgerecht "tajine".

Benodigheden voor vier personen: een kip, twee grote uien, een halve liter kippenbouillon, olijfolie, een pakje saffraandraadjes, kaneelpoeder, gemberpoeder, een teentje look, twintig gedroogde pruimen, twintig gepelde amandelen (hoeft niet echt), een soeplepel lopende honing, peper en zout.

Werkwijze: De kip snijden we in klassieke porties. De grote uien schillen we zonder verpinken en versnijden ze in grote stukken. De ui laten we zacht stoven in wat olijfolie en daar laten we prompt de kip in vliegen. De kippenstukken bakken we aan alle kanten tot ze een kleurtje gekregen hebben. Wie op zijn/haar lijn wil letten, haalt vooraf wel het vel van het kippenvlees. De kip gaat bij de gebakken uien en we bevochtigen met kippenbouillon (uit een potje of een blokje). En dan gaan we over tot het meest prettige klusje: we gaan kruiden. Het wordt een geheimzinnige, oosterse kruiderij. We laten de saffraandraadjes, een mespunt kaneel en tot slot een theelepel gemberpoeder bij de kip dwarrelen. We persen nog vliegensvlug een teentje knoflook uit over de kip, we peperen en zouten en zetten dan het deksel op de pan.

Het kippenbeest mag nu langzaam zacht stoven gedurende twintig minuten. Daarna voegen we de gedroogde pruimen toe en laten alsnog een tiental

minuten sudderen. Ondertussen zetten we een pannetje met anti-kleeflaag op het vuur. Daarin keilen we de gepelde amandelen. We bakken ze tot ze een mooi bruin kleurtje hebben. Dan is het moment van de waarheid aangebroken: als de kip gaar is, mengen we onder de saus van de kip de lepel goudgele heerlijke honing. De amandelen strooien we erover en we bestrooien het geheel met wat geroosterd sesamzaad dat we hebben gepikt van de kanarievogel. De pot mag nu midden op de tafel. Deze pruimige kip eten we uiteraard met een goed stuk bruin boerenbrood.

Een woordje van dank

Jarenlang mocht ik bij mijn schrijfsels een beroep doen op Jos Dufraing, een onuitputtelijke bron van informatie over plaatselijke gebruiken en gewoonten. Het was steeds een gezellig praatje met Jos, doorspekt met vele ludieke anekdotes waarbij soms de opmerking volgde: “maar dat mag je niet opschrijven, Els”. Bedankt Jos, ik mis je warme vriendschap en je lekkere porto.

In Memoriam: Jos Dufraing

Jos Dufraing werd in Zondereigen geboren op 14 oktober 1917. Zijn dorpje lag hem heel nauw aan het hart. Hij heeft er zijn hele leven met plezier gewoond. Als kind vertoefde hij zeer graag in de natuur. De liefde voor de dieren, bloemen en planten is nooit weggegaan. Hij geloofde in een schepper, want hoe kan het anders dat de natuur toch zo wonderlijk in elkaar steekt. Ook Onze-Lieve-Vrouw had een bijzondere plaats in zijn hart. Hij bezocht graag de kapelletjes.

Na enkele jaren school lopen in het Seminarie in Hoogstraten ging Jos thuis werken en leerde het schoenmakersvak van zijn vader Gust. Maar dat kon hij pas uitoefenen na de Tweede Wereldoorlog, een oorlog die hem nooit heeft losgelaten. In 1946 trouwde hij met Julia Verschueren en samen kregen ze vijf kinderen. Naast zijn werk als schoenmaker, slachter en kruidenier had hij ook talrijke hobby's die vooral met de natuur te maken hadden. Voor de brandweer van Zondereigen en de heemkundekring heeft zich altijd met enthousiasme ingezet.

Hij bezat een sterk gevoel voor humor en had de gave een goed verteller te zijn. Jos volgde niet alleen het wereldgebeuren kritisch op de voet, hij discussieerde er ook graag over en had steeds een eigen mening. Jos had graag mensen om zich heen en was dankbaar voor zijn rijk gevulde leven. Het enige waar hij het soms moeilijk mee had, was dat zijn gezichtsvermogen steeds verder achteruit ging. Een handicap die hem tot zijn grote spijt in veel dingen beperkte, hetgeen niet altijd iedereen begreep. Ook had hij het laatste jaar veel verdriet om het heengaan van Julia. Jos was een bijzonder man.

Op de uitvaartplechtigheid in zijn parochiekerk luisterde iedereen ingetogen naar de volgende gedachten. Het was alsof Jos, via de woorden van dochter Greet, ons zelf een laatste maal toesprak:

Een boterbloem in 't hoge gras. Een kikker in de waterplas.

Het luisteren naar een vogellied. Het heldere suskewiet.

Er is mij veel gegeven. 't Was ik die het mocht beleven.

Met 't bootje op het Friese meer. Het ruisend riet wiegt heen en weer.

Het naarstig zoemen van een bij. Wat bidden bij het kapelletje in mei.

Er is me veel gegeven. 't Was ik die het mocht beleven.

Op het einde van de viering weerklonk zachtjes het door Jos grijsgedraaide lied van Guido Belcanto over Zondereigen.

Jos, jij hebt ons veel gegeven. 't Zijn wij die het mochten beleven.

Jouw wijsheid, jouw vriendschap, jouw kwinkslag, jouw verhaal.

We genoten duizendmaal. 't Zou fout zijn als ik niet zeggen zou:

Zondereigen was gelukkig met jou.

Vleermuizen

Piet van der Flaes

Vleermuizen kunnen zowel solitair als in kleine groepjes van enkele dieren, of zelfs in kolonies van ettelijke miljoenen exemplaren leven. In de avondschemering verlate ze, soms met veel kabaal, hun slaappleatsen om in d vroege morgenstond naar huis terug te keren. Ze hebben zich dan volgegeten met allerlei insecten. Als men zo'n massale slaappleats binnenstapt, dan deinst men terug vanwege de stank die er heerst door de dikke laag uitwerpselen.

De eerste keer dat ik een vleermuis in het echt zag, was in het plaatsje Kessel bij Lier in België. In 1964 hadden mijn maat en ik met een personenwagen van het type Nash, ongeveer 1.100 kg boter naar dit dorpje gereden. Er lag een bunker op het terrein waar wij de boeter moesten afleveren. Deze bunker was in 1939 gebouwd en behoorde tot een verdedigingslinie die van noord naar zuid door België liep. De chauffeur had een knoet van een sleutel om de bunker open te maken. Vooraf zei hij tegen mij dat er vleermuizen in zaten. En inderdaad, dat klopte. Toen hij de deur opende, vloog er een groot aantal door de schietgaten naar buiten. En het stonk er binnen behoorlijk naar de mest van deze diertjes. Wij laadden de boter, afkomstig van onze eigen Baarlese melkfabriek "De Hoop", uit en reden terug naar Baarle.

Er bevinden zich in onze omgeving maar zes soorten vleermuizen. Hun aantal loopt zienderogen achteruit bij gebrek aan voedsel en aan goede slaap- en overwinterplaatsen. Vleermuizen zijn zoogdieren die 's nachts op jacht gaan en dan gebruik maken van de echo van hun eigen geluiden om hindernissen te ontwijken en om zo hun prooi te vinden. Bij ons komen ze solitair of in kleine aantallen voor. Maar in Zuid-Amerika bevinden zich in bepaalde rotsspelonken en grotten soms miljoenen dieren bij elkaar. Grote moerasgebieden met hun enorme voorraad aan insecten vormen een waar paradijs voor deze vleermuizen. Onderzoekers zetten gasmaskers op

vanwege de stank die er in de grotten heerst. Elke avond vertrekken deze beesten in grote wolken, om vroeg in de morgen terug te keren. Elk dier weet feilloos zijn plaatsje terug te vinden in zo'n stikdonkere grot.

Vleermuizen hebben een bijzondere lichaamsbouw. Het kniegewricht in de korte achterpootjes kan achterwaarts buigen, terwijl een mensenknie alleen naar voren buigt. Alle botjes van de voorpoten zijn extra lang en tussen de vingers en ook tussen de ledematen is een dunne, soepele huid gespannen, waarmee het beestje kan vliegen.

Wanneer wij vroeger op zomeravonden wel eens buiten zaten, vloog er in de schemering wel eens een vleermuis rond op zoek naar voedsel. Als we dan een voorwerp in de lucht wierpen, dan keerde de vleermuis snel en vloog er naar toe om te onderzoeken wat het was. Door zijn jacht op insecten is het een bijzonder nuttig diertje.

In vroeger tijden sloeg men wel eens een dode vleermuis met een spijker aan de deurpost. Men was bang voor dit diertje. Het wekte door zijn geheimzinnige leefwijze en zijn akelige uiterlijk afschuw op.

Op vele landgoederen had men vroeger een ijskelder. Hierin werd met behulp van ijsblokken het vlees bewaard. Nu ze deze functie niet meer hebben, zijn dit geliefde verblijfplaatsen voor vleermuizen geworden.

Hopelijk mag deze bijzondere diersoort behouden blijven.

De poes

Ad van Eijl-van de Klashorst

De kat kwam voor de eerste keer
Haar nieuwe woning in.
Zij nam meteen de beste plaats;
Gedroeg zich als een vorstin.

Ontdekte krabpaal, poezenluik
En vis in de voederbak.
Die vrat ze tot de bodem op;
Aan brokjes had ze 't lak.

Ze was tevreden en ze kroelde,
Gaf kopjes, was zó lief.
De baas en 't vrouwtje vonden haar
Hun kleine hartendief.

Maar ging het niet naar haar idee
Dan werd ze boos als een leeuwin.
Ze krabde, beet en sloeg en blies
Zo nijdig als een spin.

Ze bleef een eenling in het huis,
Leefde haar eigen leven
En scheen om niemand in haar home
Een sikkepit te geven.

Dus was het maar het beste
Om haar te tolereren.
Want baas en vrouwtje snapten wel:
Een kat kun je niet bekeren!

Merkwaardigheden (48)

Open Monumentendagen

Antoon van Tuijl

“Import-export” luidt het thema van de Vlaamse Open Monumentendagen 2006. Nederland koos “Feest” als jaarthema. Na enige aarzeling doet Amalia mee. Die aarzeling heeft te maken met het volgende. Open Monumentendagen zijn oorspronkelijk bedoeld om belangstellenden kans te bieden een kijkje te nemen in gebouwen waar ze normaal geen toegang hebben. Wat is er nu in Baarle te vinden aan niet toegankelijke gebouwen die met import en export of met feest te maken hebben? Niet meedoen dan? Dat is ook maar mager.

De voorlichtings- en informatiebrochures die de organisaties van de O.M.D. ons aanreiken, suggereren een ruimere invulling dan alleen gebouwen. Er zijn dus meer mogelijkheden dan tastbare monumenten openstellen. Amalia nodigt belangstellenden uit tot een uitgebreide “Buurtschappenwandeling” of een deel daarvan. Liefhebbers van dichtbij en veraf worden en werden langs andere wegen dan Van Wirskaante geïnformeerd.

Toch iets van het thema

In deze bijdrage beperk ik me tot een deel van het Vlaamse thema; import. Ik loop in gedachten eens rustig door Baarle en ga op zoek naar geïmporteerde zaken. Het is werkelijk merkwaardig wat je dan allemaal tegenkomt.

Voordat ik begin rond te kijken, realiseer ik me dat ik bij alles wat ik noteer, gebruik maak van import. Een groot deel van onze taal komt voort uit het Latijn, door de Romeinen naar hier gebracht. We leenden bovendien woorden uit o.a. het Frans, Engels, Duits en Jiddisch.

Hebben de Romeinen trouwens ook niet de baksteen en de dakpan ingevoerd? En het glas?! Wanneer ik de pauw hoor roepen in de tuin van Anny van Hilst (naast de Loswal), dan denk ik: Romeinse import. Straks

klinkt weer het knallen van de jachtgeweren. Elke fazant die getroffen uit de lucht tuimelt, is een nakomeling van door de Romeinen meegebrachte vogels.

Prehistorische import

Import bestond al vóór de Romeinen hier kwamen. Onze amateur-archeologen zoeken versgeploegde akkers af en vinden er soms silexstenen. Daarvan maakte de prehistorische mens – voordat hij metalen kende – zijn werktuigen en gereedschappen, zoals bijlen, messen en krabbers. Nu lag in die oude tijden deze natuursteen hier niet bepaald voor het oprapen. Hij werd via toen al bestaande handelswegen ingevoerd uit Henegouwen en Noord-Frankrijk.

Kom ik op Loveren, dan ligt daar dat mooie langgerekte driehoekige plein. Castelré heeft zoiets in het klein. We hebben die driehoeken te danken aan Frankische stammen, die zich in de oudste historische tijden hier vestigden. Zij brachten hun nederzettingsvorm mee.

Grieks en Joods

Onze kerken puilen uit van de import. Ik tref het als ik binnenloop: gregoriaans gezang in het Latijn. De voorganger draagt gewaden die geïnspireerd zijn op kleding uit Romeinse keizertijd. Hij leest een verhaal uit het Oude Testament. Dat is

een stukje cultuur uit een verhalenbundel van antieke Midden-Oostenvolkeren. Leest hij als eerste lezing een fragment uit een brief van St. Paulus, dan proef je de moeite van de schrijver, die het Griekse en het Joodse denken trachtte te combineren. Paulus importeerde zijn nieuwe geloofsvisie in allerlei streken rond de Middellandse Zee. Ons christelijk geloof en onze daarop gestoelde westerse beschaving zijn dus voor een belangrijk deel importproducten.

De kerk van Ulicoten heeft Romeanse kenmerken en die zijn geïmporteerd. De soberheid in de stijl danken we aan St. Bernardus zelf. De gotische vormgeving van de Remigiuskerk in

Baarle-Hertog en van de Rumolduskerk in Zondereigen hebben we gehaald in Frankrijk. Importstijlen dus. Trouwens; bijna alle kerkdaken zijn gedekt met leien. Die hebben we ook van elders moeten halen. Import!

Tuinen, bomen, hout

Wandelend door het dorp, vallen mij verschillende tuinen op. Tot voor kort had het St. Annaplein het karakter van een Franse tuin. Burgemeester Van Gilse en de oude dokter Govaerts lieten lang geleden Engelse tuinen aanleggen. Ze bestaan nog. De jonge dokter Bloem realiseerde veel later een tuin in Italiaanse sfeer. Het gaat ook hier om geïmporteerde ideeën.

Over tuinen gesproken; vaak staan er bomen en struiken in, die niet inheems zijn. Van alle houtige gewassen in Nederland en Vlaanderen is nog maar vijf procent echt inheems. Al de rest is vroeger of later geïmporteerd. Je ziet op je wandeling: Amerikaanse eiken, Oosterse levensbomen en

Corsicaanse dennen. Ginkgo's en amberbomen sieren onze straten en we planten atlasceders, Turkse zelkova's en nog een scala aan andere exoten..

Kinderkoppen

Onze begraafplaatsen staan vol grafmonumenten van geïmporteerde natuursteen uit alle delen van de wereld: Waalse arduin, Franse kalkzandsteen, Argentijns serpentijn, om maar een paar soorten te noemen. De kinderkoppen waarmee in Stationstraat, Kerkstraat en Desire Geraertsstraat de parkeerhavens verhard zijn, komen natuurlijk ook van elders. Pure import.

Wie goed kijkt ziet ook opvallende bouwstijlen in het straatbeeld. Zo staan er in Zondereigen en in de Hertogse Molenstraat mooie voorbeelden van Dudokstijl. Sporen van Art-deco tref je aan in rand-versieringen in het metselwerk van een aantal huizen. De voormalige gymzaal bij het Cultureel Centrum is een goed voorbeeld van de Amsterdamse School stijl. Import uit Holland. Het koetshuis van de Belgische pastorie is gebouwd in renaissancestijl en het kasteeltje in neorenaissance. Import vanuit Italië. De Remigiuserkerk heeft enkele prachtige barokke beelden. De barok is geen

Nederlands-Vlaamse uitvinding. Het Heemhuis is neoclassicistisch. Deze stijl verwijst naar de bouwtrant van de oude Grieken. In het Heemhuis

vinden we de Japanse Kamer. Desire Geraerts importeerde deze uitheemse stijl, toen daar in kunstenaarskringen grote belangstelling voor bestond.

Naar huizen kijkend, zie je regelmatig woningen met een Franse kap: een dak met een knik erin. Eigenlijk heet dat een mansardedak. De naam komt van de Franse architect, die grote delen van Parijs een ander aanzien gaf. Zijn idee om met een knik in het dak op de zolderverdieping meer ruimte te creëren, is hier dankbaar geïmporteerd.

Taalarmoede

Op je rondgang zie je ook regelmatig hardhouten voordeuren, kozijnen en dito tuinmeubelen. Allemaal import. Het Amazonewoud, Afrikaanse regenwouden of de Indonesische bossen zijn de leveranciers.

Het beleggen van onze vloeren met tegels, is overgenomen uit Italië. De oude Romeinen deden dat al. Het betegelen van muren keken we af van de Moren, de Spanjaarden en de Portugezen.

Is het u ooit opgevallen hoeveel geïmporteerde namen er boven onze winkels prijken? Een Engelse naam op een Baarlese winkel vind ik taalarmoede.

Kijk eens wat we eten! Nasi en bami, pizza, kebab, chili con carne..., je kunt dit moeilijk erfenissen van onze Germaanse voorouders noemen. Wanneer we in de snackbar (het woord is import!) Vlaamse, gewone of Franse frietjes bestellen, realiseren wij ons niet dat de aardappel waarvan ze gemaakt zijn, oorspronkelijk uit Zuid-Amerika komt.

Kom, we doen nog even boodschappen. In de supermarkt moet je lang zoeken als je er op staat om producten van eigen bodem te vinden. Heel veel kleding komt uit lage en nog lagere-lonen-landen. Siervoorwerpen en speelgoed en prullaria dragen bijna altijd ergens de mededeling: "Made in China".

Weet u wat ook merkwaardig is? Ik woon al meer dan vierenvijftig jaar in Baarle. Ik ben er echter niet geboren. Er zijn mensen die mij bij "den import" rekenen!

De Regenboog

Ad van Eijl-v.d. Klashorst

Niets is wijder dan de Friese wei,
Niets is wijder dan de Veluwe hei.

Nergens schijnt de zon zo fel,
Nergens blinkt het licht zo hel.

Als 't regent is het genadeloos:

't Is geen buitje, maar 't plenst als een echte hoos.

En bij onweer vergaat zien en horen;

En als het bliksemt gaat het zicht verloren.

Maar na het onweer is de lucht helder blauw en schoon

En lijkt het noodweer ongewoon.

En, o wonder, een grote regenboog

Klimt uit die schone lucht omhoog.

Zo wijd, zo groot en bovendien

Heb ik nog nooit zo'n grote boog gezien.

En ik begrijp wat God hiermede heeft bedoeld.

Hoe Noë zich toen na de zondvloed heeft gevoeld.

Werkgroep “Zondereigen”

In de parochiezaal van Zondereigen staat sinds eind juni 2006 opnieuw een nisbeeld van het Heilig Hart van Jezus. De plaatselijke heemkundige werkgroep heeft daarvoor gezorgd. Een pluim op de hoed van Amalia!

Activiteitenkalender 2006

September 2006

- Zon 03 10.30-12.30 Open zondag, presentatie 20^e Heemkalender 2007 en tentoonstelling 'in Drievoud' van Broeder Jan Boeren
- Zon 03 13.30-16.00 Tentoonstelling 'in Drievoud' van Broeder Jan Boeren
- Zat 09 t/m zon 10 Open monumentenweekend (d.m.v. een cultuurhistorische wandeling)

Oktober 2006

- Zon 01 10.30-12.30 Open zondag en tentoonstelling 'in Drievoud' van Broeder Jan Boeren
- Zon 01 13.30-16.00 Tentoonstelling 'in Drievoud' van Broeder Jan Boeren
- Zat 21 09.00 Lange wandeling: Ulvenhout-Baarle

November 2006

- Zon 05 10.30-13.30 Open zondag en opening tentoonstelling 'Prentbriefkaarten van Harry van Hees'
- Zon 05 13.30-16.00 Tentoonstelling 'Prentbriefkaarten van Harry van Hees'
- Din 21 20.00 Hobbyisten en verrassende hobby's in Baarle in de aula van het Cultureel Centrum

December 2006

- Zon 03 10.30-12.30 Open zondag en tentoonstelling 'Prentbriefkaarten van Harry van Hees'
- Zon 03 13.30-16.00 Tentoonstelling 'Prentbriefkaarten van Harry van Hees'
- Din 19 19.30 Kerstviering

Geïnformeerd worden via e-mail?

Dat kan! Inmiddels krijgt 15% van ons ledenbestand informatie van onze vereniging toegezonden via de mail. De betreffende leden hebben zich positief uitgesproken over deze vorm van dienstverlening. We weten zeker dat er nog veel meer leden over een e-mailadres beschikken.

Doet u ook mee? Stuur dan een mailtje naar onze secretaris André Moors.

Zijn e-mailadres is: amooors@planet.nl

Uiteraard blijven wij ons heemblad 'Van Wirskaante' op de gebruikelijke manier bij onze 'digitale' leden thuis bezorgen. Leden die niet meedoen of geen e-mail hebben, krijgen uiteraard alles thuisbezorgd, dan wel via de post toegezonden.

Bedankt voor uw medewerking!

van w i r s k a a n t e